

ŞƏFƏQ VƏLİYEVƏ
Bakı Mühəndislik Universiteti
sbabayeva@beu.edu.az

İLYAS ƏFƏNDİYEVİN ƏDƏBİ ÜSLUBU

Açar sözləri: Üslubi xüsusiyyət, dil, təhkiyə, təsvir, sosrealizm, yazıçı, fəaliyyət, ədəbiyyat.

Ключевые слова: особенность стиля, язык, пересказ, описание, соцреализм, деятельность, литература,

Key words: Style feature, language, retelling, depiction, sosrealism, writer, activity, literature.

Dünya ədəbiyyatı və mədəniyyət sahəsində yüksək zirvəyə qalxmış onlarla sənətkarların həyatı və yaradıcılıq təcrübəsi bir daha sübut edir ki, böyük ədiblərin, rəssam və bəstəkarların formalaşmış yetişməsində, öz xalqının qabaqcıl elm və mədəniyyət xadimi səviyyəsinə yüksəlməsində bir sıra mühüm həyatı amillər həlledici rol oynamışdır. "Sənətkarı əhatə edən ictimai ədəbi mühitin bütün mürəkkəblik və çoxcəhətliliyini öyrənmədən, onun müasirləri ilə əlaqələrinin yerini və mövqeyini dəqiq müəyyən etmədən yazıcının formalaşma və inkişaf prosesini doğru-düzgün mənalandırmaq çətindir, bəlkə də mümkün deyildir". (Dos. Dr. Sədat Adıgözəl İ. Əfəndiyev, Zaman və sənətkar. Bakı. 2009.)

Yaratdığı əsərlərlə oxucunu düşündürmək, hisslərinə hakim kəsilmək, onu gözəlliklər aləminə çəkib aparmaq, haqq-ədalət uğrunda mübarizəyə ruhlandırmaq, həqiqətin tapılmasında hər kəsə yardımçı olmaq kimi ali keyfiyyətlər az-az qələm sahibinə nəsib olur. Dərin məna tutumu, ictimai fikrə hakim kəsilmək gücü ilə bir-birini tamamlayan, XX əsr Azərbaycan cəmiyyəti həyatının bütün sahələrini güzgü kimi əks etdirən aktual əsərləri ilə xalqın məhəbbətini qazanan İlyas Əfəndiyev belə xoşbəxt taleli sənətkarlardandır. Əlbəttə, İ.Əfəndiyevin bir gənc kimi yetişməsində, mütaliyə, ədəbiyyata, elmə böyük maraq göstərməsində, hər şeydən əvvəl, ailə tərbiyəsinin, ata-ana ocağının çox mühüm təsiri olmuşdur. Lakin bu, həlledici səbəb olsa da yeganə amil deyildi. Yazıcının formalaşmış yetkinləşməsində, bir sənətkar kimi püxtələşməsində başqa amillər də olmuşdur ki, bunlardan oxuduğu və dərs dediyi məktəbin kollektivi, boya-başa çatdığı bölgənin ictimai-mədəni mühiti, gənclik illərində böyük həvəslə izlədiyi və maraqla mütaliə etdiyi "Qızıl Araz" adlı rayon qəzeti, Füzulidə fəaliyyət göstərən xalq teatrı, ali təhsil aldığı institut həyatı, işlədiyi "Yeni yol", "Kommunist" və "Ədəbiyyat qəzeti" redaksiyaları və ən nəhayət Bakı ədəbi mühiti, Yazıçılar İttifaqı çox böyük təsir göstərmişdir. Düzdür, bu

amillərin yazıçıya biri az, biri çox təsir etmişdir, lakin onların heç biri təsirsiz qalmamışdır.

Mövzu və üslub baxımından müasirlərindən seçilən yazıçı Azərbaycan ədəbiyyatında sosrealizmin bütün qaydalarının tənəzzül dövrü kimi bildiyimiz Yeni nəsrin qabaqcıllarından olmuşdur. Monoqrafiyada yazıcının fərdi üslubi xüsusiyyətlərinin və əsərlərindəki qəhrəman probleminin araşdırılmasının əsas səbəbi müasirlərindən bu cəhətdən ayrılması, seçilməsidir. Sosrealizm ədəbi metodunun müəyyənləşdirdiyi çərçivədə əsər yazmaq məcburiyyətində qalan yazıçılar konkret qəliblər daxilində məhdudlaşıb qaldıqları halda, İlyas Əfəndiyev xüsusilə fərdi üslubu ədəbi qəhrəmanları ilə bu qəlibləri aşıb keçməyi bacara bilmişdir. İlyas Əfəndiyevin yazıb-yaratdığı dövrdə sosrealizmin prinsiplərindən kənara çıxdığı məqamlardan biri də əsərlərinin qəhrəmanlarını daxili aləm və psixoloji xüsusiyyətləri ilə vəhdətdə təsvir etməsidir. Bu daxili aləm qəhrəmanın sevinc, kədər və problemlərini əks etdirir. O, da bir insandır və hər insan kimi səhv edə bilər. İlyas Əfəndiyevin qəhrəmanları bütün tərəfləri etibarilə kamil insan deyillər. «Durna» hekayəsinin qadın qəhrəmanı olan eyni adlı obraz da daxili aləmindəki təlatümlərdən və ümitsizlikdən doğan bir anlıq ehtirasa qapılır, lakin sonradan özü də etdiyi səhvi başa düşür. «İndi «Altun taxta» səhərki kimi gülümsəmirdi. O, indi tutqun və qayğılı görünürdü. Lalələrin ahəstə yellənişində pərişan bir hal vardı... Otlayıb doymuş bir qulan başını dik tutaraq uzaqlara baxırdı... Qayalıqlarda bəzən bir kəklik ötürdü. Sonra hər şey yenə kədərli sükuta dalırdı. Kəklikotunun ətri havanı bürümüşdü. Bəzi otlar var ki, onların ətri nə qədər gözəl olsa da, yenə də könülaçıcı olmaz. Kəklikotu da belələrindəndir...» Durnanı birlikdə filmə çəkildikləri Sultana sığınmağa itələyən ruhi vəziyyət çox ustalıqla verilmişdir. Yazıçı qəhrəmanın əməllərinə haqq qazandırmağa çalışır. Qəhrəmanın daxili aləmindəki ziddiyyətlərin, acizliklərin təsvir olunması baxımından «Durna» bu illərin ilk ədəbi nümunələrindəndir.

İlyas Əfəndiyev yeni nəsrin öndə gələn yazıçıları arasında əsər qəhrəmanlarının daxili aləmlərinin təsviri baxımından digər müəlliflərdən fərqlənir. Əmin Əfəndiyev yazıcının bu xüsusiyyətini belə dəyərləndirir: «Bu dövrdə İlyas Əfəndiyevin ailə-məişət və əxlaq məsələlərinə həsr etdiyi hekayələrdə insanlar arasındakı yeni münasibətlər onların zəngin daxili aləmi yüksək ustalıqla öz bədii həllini tapmışdır». Sosrealizmin ən böyük məqsədlərindən biri yazıçıları eyni ideal ətrafında toplamaqdır. Bu eyni ideala xidmət yazıçıların fərdi üslubunun formalaşmasında ən böyük maneədir. «Sosrealizm ədəbi metodu yazıçılarımızın fərdi və qrup şəklindəki dağınıqlarını aradan qaldırmaqla onların hamısının eyni xətdəki birliyinə hərtərəfli imkan yaratmışdır...» (Vəli Osmanlı, «Azərbaycan ədəbiyyatında «Sosialist realizmin təşəkkülü və inkişafı» «Dil və ədəbiyyat jurnalı, 1970,

№ 3, s. 69.) Bu sitatdan məlum olduğu kimi, sosrealizm yazıçıların hər türlü birliyini yaratmağa çalışmaqla onlara ən böyük pisliliyi etmişdir. Məzmun və forma cəhətdən onları müəyyən bir qəlibə salmaqla ədəbiyyatda fərdi üslubun itməsinə səbəb olmuşdur. Bu baxımdan İlyas Əfəndiyevin özünəməxsus bir yaradıcılıq üslubunun olması onu başqalarından ayırır.

İlyas Əfəndiyevin üslubi xüsusiyyətlərindən biri də bədii dilinin danışiq dilinə yaxınlığı, sadəliyi və axıcılığıdır. Dil baxımından onun əsərləri Azəri türkcəsinin ən yaxşı nümunələri arasında göstərilə bilər.

Yazıcının üslubi xüsusiyyətlərindən birincisi kimi folklorun onun əsərlərinə çox ciddi təzahürüdür. Şifahi xalq ədəbiyyatı elementləri yalnız məzmun və formada əks olunmur. Folklorlardan irəli gələn üslub sadəliyi, zəngin və canlı dil xüsusiyyətləri də bura aiddir. Onun bədii dili xalq danışiq dilinə çox yaxındır. Bu xüsusiyyəti ilə yazıçı Azəri türkcəsinin saflığının və gözəlliyinin qorunmasına da xidmət etmişdir. Bu səbəbdən Azəri türkcəsi dünyanın ən gözəl və saf dillərindən biridir. İnsanların, xüsusilə də gənclərin öz dillərini qoyub başqa dillərdə danışmağa həvəslənmələri və bunu bir yüksək mədəniyyət kimi qəbul etmələri yazıcını çox narahat edir. Milli şüur məsələsi ilə bağlı olaraq onu ən çox narahat edən məqamlardan biri xalq dili məsələsindəki həssaslığın itməsidir. O, Sovet hakimiyyəti illərində milli kimliklərini itirən və milli olan hər şeyi rədd edən insanları belə dəyərləndirir: «Bütün bunlar bu gün də bu və ya digər dərəcədə davam edən acı həqiqətlərdir. Məsələ burasındadır ki, yetmiş ildə rejim insanları dəhşətlər içində qorxuda-qorxuda mənəviyyatlarını kütləşdirmişdir. Şikəst mənəviyyatlı, zəif iradəli adamlar öz milli keçmişlərini, milli ləyaqətlərini itirmişlər. Onların varlığına köləlik psixologiyası hakim olurdu. Bəli! Düz buyurursunuz! Azərbaycan Oktyabrın yetişdirməsidir. Ondan qabaq bizim mədəniyyətimiz yoxdu...». İlyas Əfəndiyev Azəri türkcəsinin bütün gözəlliklərini və milli dəyərləri öndə tutaraq xalqa hakim ideologiyanın təzyiqi ilə İlyas Əfəndiyev unutmağa başladığı dəyərləri yenidən xatırlatmış və onların qorunub saxlanılmasında xüsusi xidmətləri olmuşdur.

İlyas Əfəndiyevin dil və təhkiyə ilə bağlı üslubi xüsusiyyətlərini aşağıdakı şəkildə sıralaya bilərik:

1) Yazıcının dilində təsvir sadəliyi olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir. Onun əsərlərində sənət xatirinə məzmunu «boğan» təsvirlərlə rastlaşırıq. Təsvirlər məzmun bütövlüyünə uyğun olaraq lazımi yer və formalarda istifadə edilmişdir. Bu tərz yazıcının əsərlərindəki sadə dillə bütünləşərək təhkiyəni daha axıcı edir.

2) «Kənddən məktublar» kitabındakı bütün hekayələrdə yazıcının sadə bir dillə təmtəraqsız və qısa cümlələrlə vermək istədiyi məzmunu birbaşa oxucusuna çatdırma məqsədində olduğu görülür. Onun adı çəkilən bu ilk hekayə kitabındakı «Uxajor» adlı hekayəsi yazıcının özünəməxsus üslubi

xüsusiyyətlərindən xəbər verən ilk əsər kimi əhəmiyyətə malikdir. Bu hekayədə yazıçı təhkiyəçi kimi özünü gizləmir və bu, əsərə xələl gətirmir. Yazıçının bir çox qısa həcmli hekayələrindəki kimi burada da oxucu ilə daha səmimi əlaqə yaratmağa meyllilik də müşahidə olunur. «Hələ mən sizə dostumun bir sirri haqqında da danışmaq istəyirəm. Amma rica edirəm heç kəsin xəbəri olmasın. Yavaşcadan qulağınıza pıçıldayım ki, dostum evlidir. Bəlkə, siz düşünəcəksiniz ki, Süleymanın arvadı qoca və yaxud çirkindir. Yox, əksinə! Həm cavan, həm də gözəldir. İyirmi yaşı ancaq ola bilər. O gözəl qızın nə cür ona ərə getdiyini bilmirəm. Bu, hələ indi də mənim üçün bir sirrdir». ».(İlyas Əfəndiyev, Seçilmiş əsərləri, «Uxajor» c. 1, Çinar-çap, Bakı, 2002, s. 95.)

Yazıçı «Söyüdlü arx» romanında təsviretmə üslubu ilə daha da axıcılığa nail olmuşdur. Bu cür təsvir bütün romana aiddir. Dialoglar arasına yerləşdirdiyi qsa, lakin açıqlayıcı təsvirlərlə geniş nəqletmə yaratmışdır. «Bu, iyirmi altı — iyirmi yeddi yaşlarında qırmızı güllü basmadan qırmızı şalvar, qısa qollu paltar geyinmiş, qara saçlarını darayaraq ortadan ikiye ayırmış, dikdaban ayaqqabılı, ətli-canlı, «gəl məni gör, dərdimdən öl» bir gəlin idi».

İlyas Əfəndiyev «Üçatılan»da da eyni təhkiyə tərzini davam etdirmişdir. Buna görə də təsvirlər olduqca qısadır və məlumat xarakterlidir. Bakıdan kəndə döən Nürinin təsviri Ərşadı qısqandıracaq tərzdədir. «Ərşada xəbər gətirdi ki, Hacınin Bakıda oxuyan oğlu gəlib. Özünün də boynunda qırmızı bir xalta, ayaqlarında da arvad ayaqqabısı kimi işıldayan çəkmə...». (İ.Əfəndiyev, “Üçatılan”,s.37)

«Durna» hekayəsində isə Durnanın müharibəyə gedən ərinin təsviri verilərkən böyük bir ustalıqla Eldarın görünüş və davranışları ilə Durnanın diqqətini çəkməsi qeyd edilir. «Eldarın gözəl, qonur gözlərinin məxmər kimi yumşaq, mülayim baxışları altında o, özünü ata-anasının himayəsinə sığınmış bir uşaq kimi məsud hiss edirdi». (İ. Əfəndiyev, “Durna”,s. 3)

İlyas Əfəndiyevin bütün roman və hekayələrində təsvirlər, adətən, bu şəkildədir. Əsərlərində səhifələr dolusu, təhkiyədəki axıcılığı pozan, uzun-uzadı təsvirlər yoxdur. Yazıçının bədii dilindəki axıcılıq və gözəlliyin ən mühüm səbəblərindən biri budur.

3) İlyas Əfəndiyevin fərdi üslubunun ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri şifahi xalq ədəbiyyatına məxsus təhkiyə tərzidir. Bundan başqa, folklor örnəklərinin İlyas Əfəndiyevin roman və hekayələrində xüsusi yeri vardır. Xüsusilə böyük həcmli əsərləri olan «Söyüdlü arx», «Körpüsalanlar», «Dağlar arxasında üç dost» romanları və «Üçatılan» povestində atalar sözləri, məsəllər, bayatılar təhkiyəyə xüsusi rəng qatır. Yazıçı əsərlərində təhkiyəyə zənginlik və mənə genişliyi qazandırmaq üçün bayatı və mahnılardan da faydalanır. O, bayatı və xalq mahnılarından qəhrəmanların

duyğu və düşüncələrinin ifadəsində köməkçi vasitə kimi istifadə edir. Yazıçı «Körpüsalanlar» romanında xüsusilə sevgi səhnələrində, Səriyyə ilə Qəribcanın bir-birlərinə qarşı bəslədikləri duyğular dilə gətirilə bilinmədikdə bayatı və mahnılara müraciət edir:

Pəncərədən daş gəlir,
Ay bəri bax, bəri bax.
Xumar Gözdən yaş gəlir,
Ay bəri bax, bəri bax.

Ay dadaş,
Atma daş.
Mən yaralıyam,
Şəkinin, Şirvanın
Mən maralıyam.

«Sarıköynək və Valehin nağılı» adlı romanda da şifahi xalq ədəbiyyatının təsiri vardır. Azərbaycanda Novruz bayramının təsviri, bayramla bağlı adət-ənənələr, bayram şənliyində söylənilən xalq mahnıları romanda əks olunan folklor elementləridir.

4) İlyas Əfəndiyev dialoqlardan geniş istifadə etməklə əsərlərində mükəllimə zənginliyi yaratmışdır. Yazıçı Azərbaycan ədəbiyyatında yalnız roman və hekayələri ilə tanınmır. O, eyni zamanda usta bir dramaturqdur. Otuza yaxın dram əsəri olan müəllifin bu növdə gözəl yazıçılıq qabiliyyətinin olmasının səbəblərindən biri də dialoqlardan bacarıqla istifadə etməsidir. Bu baxımdan roman və povestləri heç bir dəyişiklik edilmədən səhnəyə qoyula biləcək xüsusiyyətlərə malikdir.

İlyas Əfəndiyev hekayələrində hadisələri adətən öz dilindən verir. Roman və povestlərində isə dialoqlardan istifadə etməklə təhkiyədə obrazları da danışdırır. Beləliklə də, əsərlər təhkiyə monotonluğundan çıxır. «Söyüdlü arx», «Körpüsalanlar» və «Üçatılan»da hadisələrin nəql edilməsi çox az kəsilir, yəni təhkiyəçinin (yazıçının özü və ya hər hansı bir obrazın) dialoqlarını tez-tez kəsdiklərini görmürük. Belə ki, əsərlərdə iki səhifə və ya daha çox olan və kəsilmədən davam edən dialoqlar mövcuddur.

«Söyüdlü arx» romanında dialoqların mühüm əhəmiyyəti vardır və onlar təhkiyənin bütövlüyünə xələl gətirmir. Təhkiyənin böyüklüyü dialoqlar ilə müəyyənləşir. Nuriyə ilə mədəniyyət evinin işçiləri arasındakı mükəllimə romanın ən mühüm hissələrindəndir.

«- Durun, sizin kimləri nəzərdə tutduğunuzu mən söyləyim. Quzeylilər haqqında deyirsiniz.

- İnanclı adamlara halal olsun!

- Davam edin!

- Mən istəyirəm ki, biz işlərimizi yoluna qoyduqdan sonra Quzey qışlaşında mədəni inkişaf olsun».

«Üçatılan»da da Ərşadla rayonda yeni qurulan sistemin rəhbəri olan Veysəlin dialoqları diqqəti cəlb edir.

«Rəis papiros qutusunu çıxarıb Ərşadın qabığına tutdu. Ərşad dedi:

- Çəkən döyüləm.

- Sənin vurduğun qaçaq, demək olar ki, tamam sağalıb. Ancaq o biri yoldaşlarını tapa bilmirik.

- Bəlkə, keçiblər o taya? Ərşad bir az fikirləşib dedi:

- Bilmək olmaz. Arazın yüz yerdən keçəlatı var.»

«Söyüdlü arx» və «Üçatılan»dan təqdim etdiyimiz bu dialoqlar səhifələr boyu davam edir və təhkiyənin təbiiliyini pozmamalıq üçün onların arası kəsilmir. Bütün bunlar da İlyas Əfəndiyevin fərdi üslubi xüsusiyyəti kimi diqqəti cəlb edir.

5) Yazıçının əsərlərində istifadə etdiyi dilin sadəliyi və xalq danışığı dilinə yaxınlığı da ona aid bir üslubi xüsusiyyət kimi qiymətləndirilə bilər. O, bütün əsərlərində danışığı dilinə yaxın saf bir Azəri türkcəsindən istifadə etmişdir.

İlyas Əfəndiyev dilin ona verdiyi bütün imkanlardan istifadə etmişdir. Yazıçının əsərlərində rusca ifadə və dialoqlar yox deyiləcək qədər azdır. Əsərlərinin böyük bir qisminə məkan kimi diqqəti cəlb edən Qarabağ və Şuşaya məxsus şivə xüsusiyyətləri dialoqlarda geniş şəkildə istifadə edilmişdir. Tərəkmələrin yaşam tərzləri təsvir edilən «Üçatılan»da onların ləhcəsindən dialoqlarda diqqəti cəlb edəcək səviyyədə yararlanılmışdır.

İlyas Əfəndiyev heç bir əsərində təmtəraqlı təhkiyəyə üstünlük verməmişdir. Cümlələri qısa, lakin mənası dolğundur. Bu, yazıçının oxucu kütləsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. O, dramatik və epik növ kimi güclü bir təhkiyə, nəql etmə bacarığı tələb edən əsərlərlə yanaşı, uşaq hekayələri də yazmışdır. Bu, onun geniş oxucu kütləsinə səslənə bilməsinin sübutudur. Həm uşaq hekayələrində, həm də romanlarında anlaşıqlılığa riayət etməsi yazıçıya aid bir xüsusiyyətdir.

Yazıçının həm uşaqlar üçün yazdığı hekayələrdən, həm də romanlarından götürülmüş sitatlar diqqətlə araşdırıldıqda onun hər iki janrdan da eyni sadəliyi gözləməsi bir daha bəlli olur.

«**Zəmidə bir turac səslənirdi**»: «Bizim kəndin yaz axşamları gözəl olur. Kəndimizin yarım kilometrliyindən axan Quruçay şarıldayır, elə bil ki axıb gəldiyi qalın meşələrdən bizə qərribə əfsanələr hekayə edir. Qurbanlar aramla səslənir. Evimizin arxasındakı zəmidə isə bir turac dalbadal oxuyur: Tut-du-du, tut-du-du,

Tut-du-du, tut-du-du». (İ. Əfəndiyev, Zəmidə bir turac səslənirdi, s. 163.)

«**Ovçunun nağılı**»: «Yayın son günləri idi. Meşəni ov üçün gəzib yorulmuşdum, həm də çox acmışdım. Bir tərəfdən də axşam düşürdü. Yerdə yatmaq, əlbəttə, qorxulu idi, buna görə də armud ağacına çıxdım. Yetişmiş armudlardan doyunca yedim. Sonra ağacın qalın bir yerində yerləşib uzandım. Belimdəki möhkəm qayış kəmərlə özümü ağaca bağladım. Məni yuxu tutdu». Bu sitatlar yazıçının uşaqlar üçün yazdığı hekayələrindən alınmışdır. Burada ifadə tərzinin və dilinin sadəliyi diqqəti cəlb edən ilk xüsusiyyətdir. Xalq əfsanələrini qələmə aldığı əsərlərdə də sanki o, bir folklor söyləyicisidir.

«**Apardı sellər Saranı**»: «Ölüm qanadlarını Gülnarın üzərinə gərdiyi zaman o, Soltanı yanına çağırıb, gözlərindən öpdü...

- Mən gedirəm, əzizim, dedi, - günlərinə qəm qatma, bu qoca dünya əzəldən bəri belədir...». 6) İlyas Əfəndiyev «Körpüsəlanlar» və «Dağlar arxasında üç dost» romanlarında özünəməxsus təhkiyə üslubu yaratmışdır. Romanları başladığı təhkiyə tərzilə davam etdirmir. Belə bir təhkiyə forması oxucuya imkan verir ki, hadisələri fərqli bucaqlardan dəyərləndirsin və onlar haqqında müxtəlif şərhlər versin. «Körpüsəlanlar» romanında təhkiyə əsrdəki müxtəlif obrazların dilindən verilir. Belə olan halda oxucu hadisəni fərqli adamların dilindən eşitməşək imkanı əldə edir. Romanda başqa qəhrəmanlar — Səriyyə, Adil və Qəribcan hadisələri oxucuya öz prizmalarından təqdim edirlər.

«Dağlar arxasında üç dost» romanında da təhkiyə obrazın dünyagörüşü yazıçı tendensiyası ilə vəhdətdə verilir. Hadisələrin başlanğıcını nəql edən, obrazları oxucuya tanıdan və süjet xəttini, hər şeyi bilən mövqedə olan əsas təhkiyəçi — yazıçıdır.

«Sarıköynək ilə Valehin nağılı»nda yazıçı qəhrəmanlarını eyni zamanda təhkiyəçi kimi də vermişdir. Müəllif özü yalnız romanın son fəslində təhkiyəçidir. Bu fəsildə yazıçı təhkiyəçi olmasına baxmayaraq, əsas deyildir. O, görüb-eşitdiklərini oxucuya çatdıran müşahidəçi — təhkiyəçi mövqeyindədir. Bu romanda təhkiyəçilərin dəyişiklikləri fəsil başlıqlarında şifahi xalq ədəbiyyatı söyləyicilərinin istifadə etdiyi ifadələr vardır. «Aldı Valeh», «Aldı Sarıköynək» kimi başlıqlar həm fəslin, həm də təhkiyəçinin dəyişdiyini oxucuya bildirir.

Beləliklə, sosialist realizmin ədəbi qaydalarının bütün sərtliliyi ilə tətbiq olunduğu illərdə əsər qələmə alan İlyas Əfəndiyevin özünəməxsus bir üslub yaratdığını deyə bilərik. Təhkiyə, dil və mövzusunə görə müasirləri arasında fərqli bir mövqeyə malik olması yazıçılıq bacarığının və əsərlərinin sənətkarlıq baxımından nə qədər güclü olduğunu sübutudur.

Ədəbiyyat

1. Dos. Dr. Sədat Adıgözəl İ. Əfəndiyev, Zaman və sənətkar. Bakı. 2009.
2. İ. Əfəndiyev, «Durna», Qərçi və qırmızı çiçək, s. 8.
3. İ. Əfəndiyev, «Söyüdlü arx» s. 351.
4. İ. Əfəndiyev, «Üçatılan», s. 129.
5. İ. Əfəndiyev, Zəmidə bir turac səslənirdi, s. 163.
6. İ. Əfəndiyev, Apardı sellər Saranı, s. 122
7. İ. Əfəndiyev, Seçilmiş əsərləri, «Uxajor» c. 1, Çinar-çap, Bakı, 2002, s. 95.
8. İ. Əfəndiyev, «Qırçı və qırmızı çiçək», s. 171.
9. İ. Əfəndiyev, «Mənliyimiz və mədəniyyətimiz», Sən ey böyük Yaradan, s. 147.

Ш.Велиева

Литературный стиль Ильяса Ефендиева

Резюме

В статье рассматривается оценка социальных, национальных и моральных ценностей социализма, которые экономически и морально деградировали Ильясу Эфендиева. Писатель, выбранный с точки зрения темы и стиля, был одним из пионеров нового поколения, которое мы знаем как спад всех правил сореализма в азербайджанской литературе.

В монографии основной причиной исследования проблем индивидуального стиля и героев писателя является его отделение от современника. В рамках литературного метода сореализма писатели, которым приходилось писать произведения, были ограничены конкретными формами, в то время как Ильясу Эфендиеву удалось преодолеть эти паттерны своим личным стилем и литературными героями.

Герои писателя имеют схожие и отличительные черты с типом позитивного героя, которого он продиктовал социализмом. Герои Ильяса Афандиева важны с точки зрения раскрытия как литературных, так и литературных особенностей того периода. В статье описывается стиль писателя и языковые особенности писателя в определенных категориях. Простота рассказа, настойчивость, богатый смысл, диалог героев и язык публичных выступлений являются основными критериями его литературного стиля. Используя в своих работах элементы народной культуры. Он никогда не давал им чувства национального самосознания. Такая попытка будет означать, что работа его автора

закончится до того, как начнется В интервью и эссе, которые он написал после распада Советского Союза, он утверждал, что, несмотря на попытки преследовать его семью, он пытался жить в мире со структурой, но не раскрыл свои истинные чувства в своих работах в этот период.

Sh.Veliyeva

**Ilyas Efendiyev's literary style
Summary**

The article examines the evaluation of social, national and moral values of socialism, which are economically and morally degraded by Ilyas Efendiyev. The writer, chosen from the point of view of the theme and style, was one of the pioneers of the New Generation, which we know as the recession of all rules of sosrealism in Azerbaijani literature.

In the monograph, the main reason for investigating the writer's individual style and heroes' problems is his separation from the contemporary. In the framework of the literary method of Sosrealism, writers, who had to write works, were restricted to concrete molds, while Ilyas Efendiyev managed to overcome these patterns with his personal style and literary heroes.

The heroes of the writer have similar and distinctive features with the type of positive hero he dictated by socialism. Heroes of Ilyas Afandiyev are important in terms of revealing both his individual and literary peculiarities of the period. The article describes the writer's style and linguistic characteristics of the writer in certain categories. The simplicity of the story, the insistence, the rich meaning, the dialogue of the heroes and the public speaking language are the main criterion of his literary style. While using the elements of folk culture in his works. He never gave them a sense of national consciousness. Such an attempt would mean to end the creativity before it started. In the interviews and essays he wrote after the collapse of the Soviet Union, he claimed that despite trying to persecute his family, he tried to live in peace with the structure, that is he did not reveal his true feelings in his works during this period.

Rəyçi: Ətrabə Bayram qızı Gül
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent